

Fóti: A demokratikus iskola

október 8, 2016

(Népszabadság / 2016-03-11)

A Nagy Pedagógus Tüntetésen kezembe nyomtak egy táblát. Az állt rajta: „Pluralizmust”. Örömmel mutattam fel a táblát, noha átázott miatta a jobb kezemen a kabát.

A pluralizmus nem csupán a társadalomban van eltűnőben, hanem az iskolarendszerben is. Vannak még alternatív iskolák, de állandó veszélyben. A bizonytalanságban tartás a 2010 óta regnáló hatalom általános jellemzője. Problémák persze korábban is voltak. Az 1993-as pluralista oktatási törvényt fokozatosan lerontották újabb és újabb feltételekkel, amelyek egyre inkább nehezítették az alternatív iskolák alapítását. Holott igény van rá, de jaj annak, aki ebbe a fába vágja a fejszét.

Az iskolarendszer egy plurális társadalomban három fő kérdésre keresi a választ:

1. Mit kell tenni azért, hogy a kivívott demokrácia fennmaradjon?
2. Mit kell tenni azért, hogy a felnövő generáció boldoguljon?
3. Mit kell tenni azért, hogy a felnövő generáció erkölcsös legyen?

Az alternatív iskolák ezekre a kérdésekre olyan válaszokat adnak, amelyeken mindenkinek érdemes elgondolkodni.

Az iskola belső világa a rendszerváltás után nem alakult át úgy, ahogy ez véleményem szerint egy demokráciában jó lenne. A demokráciának sokféle modellje van, de alighanem a létezőknél és létezetteknél is lehetnek jobbak.

Alighanem érdemes lenne a demokráciát föderalista alapon továbbgondolni, olyan rendszerben, melyben a hatalom sokkal jobban meg van osztva vertikálisan is. A jó demokráciák decentralizáltak, ezért rugalmasak és termékenyek. Ez akkor is igaz, ha a gazdaság világában ma még kevés a demokrácia. Jobb lenne, ha több lenne. Egy demokratikusan igazgatott szövetkezet vagy a dolgozókat a döntésekbe mélyebben bevonó cég lekörözheti a diktatórikusan vezetett versenytársait.

Igaz ez az iskolák belső világára is. A Magyarországon még az alternatívák között is csak csírájában létező demokratikus iskolákban a gyerekeket is bevonják az iskolai élet megtervezésébe. Nem csupán az iskola rendjének, hanem a tanulásnak a megtervezésébe is. Ez a tapasztalatok szerint egyáltalán nem megy a tanulmányi eredmények rovására, viszont sokkal jobban szolgálja a fent említett két másik célt: boldogabbak a gyerekek, és jobban segítik egymást. Racionálisan altruisták.

Mindezt csak azért mondtam el, hogy rámutassak, miért működik olyan rosszul a tradicionális iskolarendszer és különösen annak orbáni változata. Aki mindig csak parancsot követ, mint – jellemzően – a mai iskolában, abban elszorvad, illetve nem fejlődik ki a kezdeményezőkézség. E nélkül pedig a gazdaság sem, az iskola sem működik jól. Az az ember sem lesz erkölcsös, akinek állandóan erkölcsi prédikációkat tartanak. Ennek csak az lehet a hatása, hogy az egyik fülén kimegy, ami a másikon bejött.

A nyugati demokráciák azon alapulnak, hogy a társadalom minden szintjén megbeszélések előzik meg a döntéseket kinyilatkoztatások helyett. Így kell ennek lenni az iskolában is. Ez nemcsak azt jelenti, hogy a tantestületeknek érdemes megtanácskozni az iskola ügyeit, hanem azt is, hogy az iskolai élet irányításába érdemes bevonni a gyerekeket is. Ezekben az esetekben hamar kiderül, hogy a gyerekek innovatívak és konstruktívak. Persze csak akkor, ha az iskolában általában jó légkör uralkodik, és nem fegyelmezik, büntetik a gyerekeket

értelmetlenül. Az iskola új funkciója lehet az iskolán belüli konfliktusmegoldás is. A nyugati világ számos iskolája él ezzel. A mediáció, az ombudsman vagy az iskolagyűlések konfliktusmegoldó eljárásai sokkal jobb légkört teremthetnek az iskolában.

Mindehhez azonban az egész rendszert újra kell gondolni. A tanterv nem lehet kötelező. Az akkor jó, ha iránymutatást ad. Bízni kell a tanárokbán, hogy legjobb tudásuk szerint azt tanítják meg a gyerekeknek, amiről azt gondolják, hogy hasznos lesz nekik. Senki nem tudja ezt pontosan előre, és ezért érdemes a tervezésbe a tanárokat és a gyerekeket is bevonni.

Az alternatív iskolák számára újra biztosítani kéne a tisztességes és értékét megőrző állami támogatást. Vissza kell adni nekik a szabadságukat, és meg kell könnyíteni az iskolaalapítást is. Ma mindenki arról beszél, hogy ő az, aki a gyerek érdekét mindenekfölé helyezi. Ezt igazából sok jó tanár mellett azok a szülők mondhatják el magukról, akik gyerekeik boldogulása, erkölcsi fejlődése és demokrácia iránti elkötelezettsége végett olyan iskolákat keresnek és alapítanak, amelyek mindhárom követelménynek megfelelnek.